

A BUDAI VÁRPALOTA LOTHARINGIAI FALIKÁRPITJAINAK SORSA

A bécsi Kunsthistorisches Museum értékes falikárpit-gyűjteményében két magyar vonatkozású sorozatot őriznek, amelyek I. Ferenc német-római császár hozományaként kerültek Bécsbe. Bár a sorozatok a lotharingiai iparművészet-történet keretébe tartoznak és legnagyobb részt osztrák tulajdonban vannak, témájuk – a bécsi vonatkozású darabok kivételével – a magyar történelemhez kapcsolódik, a felszabadító háborúk sorsdöntő eseményeit ábrázolják. Egyetemes művészettörténeti jelentőségük miatt feltétlenül számon kell tartanunk őket a magyar történelem képes forrásanyagában.

Lotharingiai V. Károly herceg (1643–1690) a XVII. század egyik legkiemelkedőbb hadvezére volt. Raimondo Montecuccoli tanítványaként kezdte a katonaeletet, majd ő volt az, aki a Habsburg-háznak legnagyobb katonai sikereket hozó Savoyai Jenőt elindította pályáján. A Lotharingiai-ház Európa legelőkelőbb fejedelmi családjai közé tartozott, de szülei XIV. Lajos francia király hódító törekvései elől emigrálni kényszerültek, ő is Bécsben született 1643-ban. Ifjúkorát Németalföldön és Franciaországban töltötte, de udvari intrikák miatt neki is menekülnie kellett Versailles-ból. Bécsben I. Lipót, aki gyermekkori játszótársa volt, császárként egy vértés ezredet ajándékozott neki. Károly 1664-ben részt vett a szentgotthárdi csatában, majd 1670-ben ő foglalta el a Habsburgok számára Wesselényi Ferenc nádor özvegyétől, Széchy Máriától Murány várát, ezután lovas generálissá lépett elő. Kétszer volt lengyel trónjelölt, második alkalommal Sobieski Jánossal szemben maradt vesztes. Miután 1678-ban a franciáktól elfoglalta Philippsbourgot, feleségül vette Lipót császár mostohatestvérét, Eleonóra Máriát.

Innsbruck császári helytartója volt, amikor 1683-ban, Bécs török ostroma idején ismét szükség lett rá, ekkor Sobieski Jánossal együtt sikerült Bécs alól elűznie Kara Musztafa hatalmas török hadát. Ezután fontos szerepet játszott Magyarország török alóli felszabadításában. 1683-ban elfoglalta Esztergomot, 1684-ben Visegrádot és Vácot, de Buda felszabadítása ebben az évben nem sikerült. 1685-ben Esztergomnál és Érsekújvárnál aratott győzelmet. 1686-ban Miksa Emánuel bajor választófejedelemmel osztozott a szövetséges sereg fővezérségében, ekkor kéthónapos ostrom után sikerült az egykori magyar főváros felszabadítása. 1687-ben ismét győzelmet aratott Nagyharsánynál, a balázsfalvi szerződéssel biztosította Erdélyt a Habsburg-ház számára. 1689-ben elfoglalta a franciáktól Mainzot és Bonnt, majd rövid betegség után 1690-ben Welsben meghalt.

A kiváló hadvezér legidősebb fia és utóda, Lipót herceg (1679–1724) néhány évre visszakapta XIV. Lajostól országát. Az ő egyik kijelentését őrizte meg Voltaire 1751-ben megjelent *Histoire du siècle de Louis XIV.* című művében: „Holnap lemondanék az uralkodásról, ha semmi jót nem tudnék tenni”. A továbbiakban Voltaire szavai következnek: „Élvezte azt a szerencsét, hogy szerették, és halála után hosszú idővel láttam embereket sírva fakadni nevének említésére. Élete másoknak például szolgálhat.” Lipót herceg rendelte meg a két falikárpit-sorozatot Charles Mité (1698 előtt–1736) Nancyban működő udvari szőnyegszövő manufaktúrájában apja legkiválóbb hadi tetteinek dicsőítésére. A kisebb, a leltárkönyvben VII. számmal jelzett sorozat 1703–1710 között készült és öt darabból állt: *Buda feladása*, *Fosztogatás a budai várban*, *Diadalmenet a budai vár előtt*, *Fosztogatás a nagyharsányi csata után* és *Erdély meghódolása*. Az 1709 és 1718 között keletkezett nagyobb sorozat 18, illetve a két összevarrott és később szétfejtettel együtt 20 darabból áll, jelzése a leltárkönyvben IX., témái részben megegyeznek a korábbiakkal: *Pozsony felszabadítása*,

Bécs ostroma (3 db), *Petronelli ütközet*, *Párkányi ütközet*, *Esztergom visszafoglalása*, *Vác visszafoglalása*, *Szentendrei ütközet*, *A török felmentő sereg legyőzése Érdnél*, *Érsekújvár felszabadítása*. Ezután következik négy budai vonatkozású darab: *A felmentő sereg legyőzése Budánál*, *A vár feladása*, *Szabadrablás a várban* és *Diadalmenet a vár előtt*. A budai darabok után a sorozatot még öt faliszőnyeg egészíti ki: *Szeged felszabadítása*, *Nagyharsányi csata*, *Fosztogatás a nagyharsányi csata után*, *Csata az eszéki hídnál* és *Erdély meghódoltatása*.

A falikárpitokkal sokszor foglalkozott a magyar történeti és művészettörténeti irodalom. Hogy csak néhány fontosabb példát emeljünk ki: 1886-ban említi a budai várbeli fosztogatást ábrázoló darabot Károlyi Árpád Buda visszavívásáról írott alapvető könyve első kiadásában, valamint Majláth Béla a történeti kiállítás katalógusában. Károlyi a falikárpittal kapcsolatban utal a később említendő kartonra is. A sorozat budai vonatkozású darabjai a visszafoglalás egymást követő évfordulóival kapcsolatban többször szerepeltek kiállításokon, valamint várostörténeti munkák illusztrációiként, például Layer Károly és Borbély Andor (1936), valamint Fekete Lajos (1944) egy-egy munkájában.

A lotharingiai falikárpit-sorozatok 2-2 darabja a bécsi leltárkönyvek bejegyzéseinek bizonyossága szerint 1902-ben, illetve 1903-ban kölcsönképpen a budai várba került.

Hauszmann Alajos (1847–1926) feladata volt az épület belső kiképzésének kialakítása, s nagy valószínűséggel ő választotta ki a császári gyűjtemények (a későbbi Kunsthistorisches Museum) textíliái közül a várba kölcsönzendő darabokat is.

A vár belső dekorációjának kiképzéséről beszámoló cikkében ezzel kapcsolatban Hauszmann a következőket írja: „Ő Felsége legkegyelmesebben engedélyezni méltóztatott, hogy a bécsi Burgban őrzött kiváló szépségű gobelin-gyűjteményből 8 darab a budapesti királyi várnak átengedtessek, amelyből 2 drb a főlépcsőházban, kettő az új Buffet-gallériában lesz elhelyezve”. Az idézetben szereplő nyolc közül négy darab nem tartozik a lotharingiai sorozatokhoz. A kölcsönkapott darabok elhelyezését a század elején készült fényképek szemléltetik. Az 1919-es Saint Germain-en-Laye-i osztaék békeszerződés értelmében a kölcsönzött darabok Budán maradhattak.

Charles Herbel (1650–1702): Fosztogatás az elfoglalt várban, 1686. Hofburg, Innsbruck, lt. sz.: J 7.7811.

Fosztogatás az elfoglalt városban. Falikárpit. Musée Lorraine, Nancy, lt. sz.: VII/2.

A teljes sorozatok ismertetése helyett most inkább a Budára került darabok további sorsával kívánok foglalkozni. A Budapesti Történeti Múzeum egykori főigazgatója, a művészettörténész Horváth Henrik egy 1926-ban megszerzett olajfestményt ismertet 1932-ben, amely a Károly herceg képzeletbeli diadalmenetét ábrázoló kép kompozícióját mutatja a jobb és bal oldalt, amit a szövés technikája indokol. Horváth a festményt a kép jobb sarkában látható ágyú felirata alapján egy Heinrich Faust nevű festőnek tulajdonítja, s ezt írja: „...annyi [...] minden esetre biztos, hogy a Fővárosi Múzeum olajfestményében az egyik bécsi gobelin mintájára akadtunk”. Mivel Faust nevű művésztől azóta sem sikerült információt szerezni, talán inkább arra kell gondolnunk, hogy a felirat az ágyúra vonatkozatható. Horváthnál mindenesetre új körülmény, hogy felhívta a figyelmet a kárpitsorozatokkal kapcsolatban álló innsbrucki festményekre, a falikárpitok úgynevezett *grand carton*jaira. A sorozatokkal kapcsolatba hozható festmények, amelyek nem kizárólag Innsbruckban találhatóak, nagyrészt Károly herceg udvari festőjétől, Charles Herbeltől (1650–1702) származnak, felhasználták őket különféle udvari ünnepek alkalmából, így például Lipót nancy-i hazatérésekor a diadalívek díszítésére. A második sorozathoz készült 12 vörös és fekete krétarajz, úgynevezett *petit carton*, amelyek nagyítás céljára négyzetes beosztással vannak ellátva, a bécsi Albertina Grafikai Gyűjteményben található, de tévesen viselik Frans van der Meulen (1632–1690) nevét, mivel a sorozat megrendelésére csak a művész halála után került sor. Valójában a bécsi rajzok – egy kivételével, amely Jean-Baptiste Durup (meghalt: 1709) munkája – a Martin des Batailles néven ismert Jean-Baptiste Martintól (1659 körül–1735), van der Meulen tanítványától vagy az ő műhelyéből származnak.

1945-ben Budapesten a budai városban szűntek meg utoljára a harcok. Az első felmérések szerint a vár berendezésével együtt a falikárpitok is eltűntek, szerepelnek a hivatalos háborús hiányjegyzékben is. 1954-ben a kisebb sorozat második, a fosztogatást ábrázoló darabja svájci műkereskedelemben bukkant fel és a

nancy-i Musée Lorrain-nek sikerült megszereznie. Michel Antoine 1958-ban publikálta ezt a darabot, majd 1965-ben a részben általa felfedezett levéltári források alapján feldolgozta a lotharingiai gobelin-manufaktúrák történetét. 1972-ben jelent meg a történész és muzeológus Nagy Lajosnak a szőnyegekkel kapcsolatos kérdéseket összefoglaló alapos tanulmánya. A külföldi irodalom is sokszor foglalkozott a sorozatokkal. A Kunsthistorisches Museum állandó kiállításain az egyes darabokat felváltva mutatta be. De több más kiállításon is szerepeltek, amelyek közül legfontosabb a Rotraud Bauer és Gerard Schlag által a Kunsthistorisches Museum történeti témájú falikárpit-sorozataiból rendezett 1976-os féltoronyi bemutató.

Jómagam először 1984-ben kerültem kapcsolatba a falikárpit-sorozatokkal, amikor az Albertina rajzait Antoine eredményei alapján Jean-Baptiste Martin műveiként publikáltam, 1987-ben jelent meg a falikárpitokra vonatkozó összefoglaló tanulmányom. Nem sokkal ez után, érdekes módon ismét Svájcban, felbukkant a kisebb sorozat harmadik, még hiányzó darabja is, a Lotharingiai Károly képzeletbeli budai diadalmenetét ábrázoló szőnyeg. Ezt 1992-ben a Magyar Nemzeti Bank megvásárolta és letétként a Magyar Nemzeti Múzeumban helyezte el. Lényegében az elmondottakat tudtuk mostanáig a falikárpit-sorozatokról. A két előkerült darab egykor a lépcsőházat díszítette.

A történetnek azonban még nincs vége. 1999. április 28-án nyílt meg az ausztriai Schallaburgban egy kiállítás *Lothringens Erbe* (Lotharingia öröksége) címmel. A kiállítás célja Lotharingiai Ferenc István (1708–1768), Mária Terézia királynő férje és I. Ferenc néven német-római császár személyének bemutatása, aki egyes vélemények szerint a XVIII. század többi szereplőjének árnyékában érdemtelenül háttérbe szorult. Nem lehet feladatomban most a császár gazdasági, tudományos és műpártoló tevékenységét bemutató kiállítás

Diadalmenet Buda előtt. Falikárpit. Magyar Nemzeti Bank letétje a Magyar Nemzeti Múzeumban, lt. sz.: VII/3.

*Jean-Baptiste Durup (megh. 1709): Buda átadása. Papír, vörös és fekete kréta, 30,3 × 45 cm.
Bécs, Albertina, Grafikai Gyűjtemény, lt. sz.: 10068.*

egészének ismertetése, csak azért kell megemlítenem, mivel Schallaburgban mint a császár hozományának egy része, a kisebb falikárpit-sorozat mind az öt darabja szerepel, ebben a teljességben a XIX. század eleje óta első alkalommal. Az értékes katalógus a szőnyegekkel kapcsolatban eddig ismeretlen, külföldön őrzött festményeket és újabb keletű, Lotharingiában megjelent irodalmat is említ. Az idő rövidsége miatt azonban ezekkel az adatokkal még nem volt módom foglalkozni.

Korábban már volt szó róla, hogy összesen négy falikárpit került kölcsönképpen a budai várpalotába. Az eddig nem említett két darab, amelyek a büfében kaptak helyet, a nagyobb sorozathoz tartozott. Egyik a Buda felmentését megkísérlő törökök 1686. augusztus 14-i legyőzését, a másik a törökök ebben a formában valójában meg nem történt meghódolását ábrázolja (eredetileg IX/11. és IX/12. lt. sz.). Az utóbbi a nagyobb sorozat legelőször elkészült darabja, és Jean-Baptiste Durup hozzá készült rajza is fennmaradt az Albertinában. A darabokról csak fekete-fehér reprodukciók ismertek.

Fodor István kollégám hívta fel a figyelmemet arra, hogy egy nemrég megjelent orosz könyv borítóján találkozott az első elveszett kompozíció reprodukciójával. A könyv az orosz hadsereg egyenruházatának történetével foglalkozik és 1994-ben jelent meg Moszkvában, a katonai kiadónál (Военная одежда русской армии. Военное Издательство, Москва, 1994). A budai kép színes reprodukciója a könyv elején és végén a kötés belső oldalát díszíti. A kárpitra utaló részleteket, kétoldalt a bordúrt hermékekkel, alul a feliratot és felül a lotharingiai-orléans-i címet elhagyták, továbbá a könyvben nincs utalás a kép mostani őrzési helyére.

Egyrészt ezt esetleg valamilyen módon sikerül kideríteni, másrészt az is elképzelhető, hogy a másik elveszett kárpit is ugyanoda jutott, ahol ezt a szőnyeget lefényképezték. Ha a visszaszerzés lehetősége jelenleg igen csekély is, mindenesetre legalább megtudhatjuk, hogy hová került a budai vár egykori berendezésének egy vagy két darabja.

A magyarországi felszabadító hadjáratok eseményeit megörökítő két monumentális falikárpit-sorozat ideiglenes ünnepi dekoráció kidolgozása időtálló anyagban, ami a barokkban nem volt szokatlan jelenség.

A program megközelítésénél is a barokk udvari ünnepségek, öröm- és gyászünnepek, álarcos felvonulások világát kell magunk elé képzelnünk. A szőnyegsorozatokat az ünnepelt hős legidősebb fia és utóda rendezte meg, akinek számára az európai politikai helyzet alakulása folytán lehetségessé vált a Lotharingiába való visszatérés.

Lipót herceget apja emlékének monumentális formában való megőrzésében nem pusztán a fiúi kegyelet vezette, hanem politikai célokat is igyekezett megvalósítani. Mit akarhattak kifejezni a francia mintákat követő, lényegében a francia király tudtával és szeme előtt létrehozott együttesekkel, amelyek annak a török hatalomnak legyőztetését ábrázolták, amelynek megtörése a francia király legnagyobb ellenfelének, I. Lipót-nak politikai megerősödését jelentette? Világos, hogy az adott helyzetben, amikor Nancy 1702 és 1714 között átmenetileg ismét francia megszállás alatt állt, Károly franciák elleni győzelmes hadvezéri tevékenységének bemutatása veszedelmes lett volna. Másrészt valóban Bécs felszabadítása, Buda visszafoglalása és a nagyharsányi, úgynevezett második mohácsi csata voltak Károly legjelentékenyebb haditettei. Ez magyarázza a témaválasztást, de csak részben.

Heinrich Faust: Diadalmenet Buda előtt. Olaj. BTM, lt. sz. nélkül.

A lotharingiai udvari történetírásban a XVI. és XVII. században állandóan szerepelt Bouillon Gottfried (1061–1100), a legendás előd neve, aki a fejedelmi paloták díszítésében a középkortól kezdve gyakran szereplő „kilenc hős” egyike volt, és aki saját udvarát elhagyva, a földi érdekeket félretéve keleti országokban hadakozott a hitlenekkel a bibliai történet színhelyének visszaszerzéséért, ezzel a tevékenységével túlvilági érdemeket szerezve magának.

Lipót herceg 1700-ban újra felvette a „Jeruzsálem királya” címet, így érthetővé válik a szőnyegek keretdíszítésében elhelyezett töviskoszorú. Gottfried ugyanis arra hivatkozott, amikor a jeruzsálemi királyságot felajánlották neki, hogy nem lehet ő koronás király ott, ahol Jézus Krisztus töviskoronát viselt.

Bármennyire elkésett gondolatnak érezzük is, a lotharingiai udvari környezetben a Bouillon Gottfrieddel való kapcsolat és a dinasztia elhivatottságának tudata 1700 körül élő valóság volt. Ennek ékesen szóló bi-

*Csata a felmentő sereggel Buda előtt. Falikárpit. Lt. sz.: IX/11. Elveszett.
A Vasárnapi Ujság fényképe nyomán.*

Buda átadása. Falikárpit. Lt. sz. IX/ 12. Elveszett. Régi fénykép nyomán.

zonyítékát Károly herceg és Bouillon Gottfried életének hasonlósága szolgáltatta. Károly is elhagyta földi országát – igaz, nem önként, hanem külső kényszernek engedve – és sikeresen harcolt a pogány törökök ellen. Utaljunk itt arra, hogy a XI. Ince pápa vezetésével létrejött Szent Liga, a német-római császár, a pápaság, Velence és Lengyelország, majd később Oroszország szövetsége is a középkori keresztes háborúk példájára hivatkozott.

A lotharingiai alattvalók számára mindez azt jelentette, hogy Károly az ország francia megszállás alatti száműzetésének éveit a hit érdekében folytatott harccal töltötte, s fia visszatérével egy békésebb, boldogabb korszak következik. Ezt sugallták a palotában kevesek számára hozzáférhető falikárpitok is, de még inkább a nagyobb tömegek szemére és fülére ható ünnepi rendezvények. A program tehát végső soron a dinasztia alkalmasságát és súlyát hirdető politikai manipuláció eszköze volt egyik kiemelkedő tagjának dicsőítése által. S hogy a kortársak értették és méltányolták az üzenetet, azt a sorozatokban szereplő kompozíciók számtalan régi másolata bizonyítja.

Az abszolút udvar, amelynek modelljét éppen XIV. Lajos alakította ki, általában fontos politikai eszköz volt a hatalom kifejezésére, igazolására, valamint az alattvalók szellemi és anyagi manipulálására. Az etikett és az ünnepi környezet elválasztotta az uralkodót az alattvalóktól, de az udvarban való szereplés a nemesség szempontjából a tömegeből való kiemelkedésre adott lehetőséget. Származástól és vagyontól függetlenül mindenki annál magasabb társadalmi helyet tölthetett be, minél közelebb került az udvari hierarchiában az uralkodóhoz. Az udvari életnek ebben az együttesében a képzőművészet rendkívül fontos szerepet játszott, hatásos eszközöket nyújtott a politikai propaganda számára alkalmi vagy időtálló anyagból készült műveivel.

GYÖRGY RÓZSA

DAS SCHICKSAL DER LOTHRINGISCHEN WANDTEPPICHE DER BURG VON BUDA

Resume

Herzog Karl V. von Lothringen, einer der bedeutendsten Feldherren des 17. Jahrhunderts, spielte eine wichtige Rolle in den Befreiungsfeldzügen Ungarns von den Türken. Sein Sohn und Nachfolger Leopold ließ seine größten Kriegstaten durch die Webmanufaktur von Nancy in zwei Wandteppichserien verewigen, die mit Franz Stephan von Lothringen, dem Gemahl von Maria Theresia in den Besitz des österreichischen Kaiserhauses in Wien gelangten. Vier Stücke der Wandteppiche wurden am Anfang des 20. Jahrhunderts als Dekoration in die Burg von Buda geliehen. Sie waren die folgenden: *Plünderung von Buda nach der Befreiung im Jahr 1686* und *fiktiver Triumphzug vor Buda* aus der kleinen und *Schlacht mit dem Entsatzheer vor Buda* und *Fiktive Kapitulation der Verteidiger von Buda* aus der größeren Serie.

Im zweiten Weltkrieg sind alle vier Wandteppiche aus der Burg von Buda verschwunden. *Die Plünderung* ist im Jahr 1954 von dem Musée Lorrain in Nancy gekauft worden, die Szene mit dem *Triumphzug* ist seit 1992 als Leihgabe der Ungarischen Nationalbank im Ungarischen Nationalmuseum ausgestellt. Im Jahre 1994 erschien eine farbige Reproduktion einer zwei anderen verlorengegangenen Wandteppichen in einem Buch in Moskau, über die Geschichte der Russischen Uniform, ohne die Angaben des Themas, der Technik und des Aufbewahrungsortes des Originals. So können wir noch hoffen, daß die anderen zwei Wandteppiche auch existieren und einmal zum Vorschein kommen werden.

GYÖRGY RÓZSA

*THE FATE OF THE LORRAINE WALL TAPESTRIES
OF THE ROYAL PALACE IN BUDA*

Summary

Leopold, son and heir of Charles V of Lorraine who was one of the most brilliant military commanders of the 17th century, commissioned two series of wall tapestries to commemorate his father's great victories won during the liberation of Hungary from the Turks. The tapestries were crafted by Charles Mité's court carpet weaving manufactory, based on the paintings of Charles Herbel, and the drawings of Jean-Baptiste Durup and Jean-Baptiste Martin. The series ended up in the imperial art collections in Vienna as part of Maria Theresa's husband Francis of Lorraine's dowry. Four of these tapestries were loaned to the newly built Royal Palace in Buda in the early 20th century. Two of them had come from the smaller, originally five-part, series, including the *Battle with the Turkish relief armies under Buda*, the *Spoliation of Buda after recapture*, and two from the larger series, including the *Imaginary takeover of Buda castle*, and the *Imaginary triumphal march after the recapture of Buda*.

All four tapestries disappeared after World War II. The *Pillage of Buda* turned up a couple of year, and was bought by the Musée Lorrain in 1954; the depiction of the *Triumphal March* was purchased by the Hungarian National Bank and deposited in the Hungarian National Museum in 1992. A photograph of the one of these two lost appeared in a book on the history of Russian army uniforms, printed in Moscow in 1994 — without, however, any indication of technique, whereabouts, or theme. There is, then, hope that the lost two wall tapestries will be found one day.

A KAISERLICHES HOFMOBILIENDEPOT TÖRTÉNETE

AZ UDVART KISZOLGÁLÓ INTÉZMÉNYEKTŐL A HOFMOBILIENDEPOT MÚZEUMIG

A Kaiserliches Hofmobiliendepot, amelyhez a Hofburgban lévő Hofsilber- und Tafelkammer is tartozik, különleges helyet foglal el az osztrák és nemzetközi múzeumok körében. A gyűjtemény szerkezete jelentősen eltér a hagyományos iparművészeti múzeumokétól. Az alábbiakban a gyűjtemény történetéből kiindulva próbálom meghatározni muzeológiai helyzetét.*

A gyűjtemény története

Az udvari bútorok felügyeletére 1748-ban Mária Terézia császárné hozott létre hivatalt (Hofmobilieninspektorat) a francia „garde meuble” mintájára. A hivatal feladata az udvari berendezések gyártásának, szállításának, restaurálásának és raktározásának megszervezése és ellenőrzése volt. A császári család lakhelyeinek berendezését az állami költségvetésből fedezték, azok sohasem képezték a Habsburgok személyes tulajdonát.

A XIX. század elején I. Ferenc császár a főudvarmesteri hivatal alatt működő intézményre bízta valamennyi császári kastély és udvari hivatal berendezését is, mivel az udvari utazások alkalmával az összes bútort magukkal szállítani igen költséges volt.

A XVIII. században az udvar bürokratizálódásával a felügyelésre hárult a hivatali helyiségek berendezésének feladata is, amelyek az apparátus differenciálódása és növekedése folytán a XIX. században már nemcsak a Hofburgban, hanem a környék palotáiban is helyet kaptak. A berendezéshez felhasznált bútorok minőségét a hivatalok udvari rangja szerint állapították meg, amelyhez már a gyártásnak is igazodnia kellett.

I. Ferenc József 1849-ben felosztotta az udvari bútorok felügyelőségét, a feladatokat az egyes vár- és kastélyparancsnokságoknak osztotta ki. 1901-ben a császár a még ma is álló új épületbe vonta össze a bútorraktárakat és restaurátorműhelyeket, amely a Mariahilferstrassén a Hofburg és Schönbrunn között található. Eredetileg a kocsállományt is itt szándékoztak elhelyezni.

1918-ban a császárság összeomlásával munkáltató nélkül maradt a monarchiának a császári udvartartást ellátó, mintegy 5000 alkalmazottat foglalkoztató legnagyobb szolgáltató szervezete, és kérdésessé vált, hogy az újonnan alapított Osztrák Köztársaság használatba veszi-e és miként az udvart kiszolgáló intézményeket, hivatalokat. Mindaddig a Hofmobiliendepot, a Hofsilber- und Tafelkammer (az ezüstneműk és asztali dísztárgyak gyűjteménye), az udvari konyha, a zöldseges és fűszernövénykert, az udvari pékség, a pincészet, a mosoda és a világításra szolgáló tárgyak gyűjteményének lerakata a felosztaltott főudvarmesteri hivatal alá tartozott. Ekkor ezen intézmények összes anyagi javai a Bundesmobiliendepot tulajdonába kerültek, eladásukból pedig az államadósságok törlesztését tervezték.

Szerencsére azonban ezt a hatalmas örökséget – valamennyi császári kastély és hivatal berendezését – végül mégiscsak raktárakba szállították, leltárba vették, és az újonnan felállított állami hivatalok, minisztériumok, követségek között osztották szét reprezentációs célokra. A tárgyak egy részét átadták az egykori

*A cikk azért különösen érdekes a budai vár történetéhez kapcsolva, mert az Ybl–Hauszmann-féle felújításig a palota berendezését, díszítéseit a Kaiserliches Hofmobiliendepot szolgáltatta. (F. D. K.)